

Dr hab. Kazimiera Juszka, prof. UP
Instytut Prawa, Ekonomii i Administracji
Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie

Kraków, dnia 7 października 2022 r.

RECENZJA ROZPRAWY DOKTORSKIEJ
MGR MARLENY STĘPNIAK
PT. „WPLYW CUKRZYCY I LEKÓW PRZECIWCUKRZYCOWYCH
NA STRUKTURĘ GRAFICZNĄ PISMA”

Temat recenzowanej rozprawy doktorskiej mgr Marleny Stępniaak dotyczy istotnej problematyki niezbędności poszukiwania a następnie ciągłej, szerokiej analizy czynników mogących mieć wpływ na strukturę graficzną pisma a w konsekwencji na wykrywanie sprawców przestępstw. Słusznie zwraca uwagę Doktorantka we wstępie swojej rozprawy doktorskiej, że kryminalistyków interesuje szczególnie kwestia możliwości zidentyfikowania osoby na podstawie pisma. Podjęty przez Doktorantkę wpływ cukrzycy i leków przeciwcukrzycowych na strukturę graficzną pisma wpisuje się w przedmiotowe dynamicznie rozwijające się możliwości indentyfikacyjne i jest w pełni uzasadniony jako temat rozprawy doktorskiej.

Mgr Marlena Stępniaak we wstępie rozprawy uzasadnia podjęcie tytułowej problematyki podkreślając, że tematyka rozprawy doktorskiej jest merytorycznie związana z jej zainteresowaniami przenikającymi się wzajemnie w obszarach kryminalistyki i medycyny. Niniejsze powiązanie kryminalistyki i medycyny jest atutem Doktorantki gwarantującym wszechstronną analizę i profesjonalny punkt widzenia, co znalazło potwierdzenie na każdym etapie w trakcie lektury recenzowanej rozprawy doktorskiej. Zasadnic mgr Marlena Stępniaak po prawidłowo przeprowadzonym przeglądzie literatury krajowej i zagranicznej a także analizie praktyki identyfikacji pisma patologicznego wskazuje z jednej strony na to, że nie ma zbyt wielu pozycji dotyczących zagadnień związanych podejmowaną tematyką a z drugiej na doniosłość tytułowej problematyki zwłaszcza z punktu widzenia praktyki wykonywania ekspertyz pismoznawczych. Uzasadnienie podjęcia tematu Doktorantka ilustruje zwięzłym i zasadnym na tym etapie rozprawy wskazaniem przykładu wydawania postanowień o powołaniu biegłego z zakresu pismoznawstwa i pytań organu procesowego związanych z problematyką pisma patologicznego. Interesujące jest także zdanie Doktorantki wskazujące

na specyfikę cukrzycy dającej wiele powikłań i mogącej mieć wpływ na motorykę a tym samym na obraz pisma, tym bardziej, że zmiany te najczęściej są połączone z działaniem na organizm leków przeciwcukrzycowych przyjmowanych przez chorych, w tym leków takich jak insulina i leków doustnych. Zgodzić się należy z mgr Marleną Stępniańską powołującą i charakteryzującą wyniki badań statystycznych dotyczących liczby 3 milionów Polaków, chorujących na cukrzycę w Polsce podnoszącą, że istnieje duże prawdopodobieństwo, że ekspert pismoznawca spotka się z grafizmem osoby chorej na cukrzycę.

Przedmiotem rozprawy są kryminalistyczne badania identyfikacyjne struktury graficznej pisma pod wpływem cukrzycy oraz leków przeciwcukrzycowych (insuliny i leków doustnych).

Celem rozprawy jest szeroka, wieloaspektowa analiza zmiennych zależnych i niezależnych zmieniającej się struktury graficznej pisma ręcznego pod wpływem cukrzycy i leków przeciwcukrzycowych (insuliny i leków doustnych).

Zakres rozprawy obejmuje analizę struktury graficznej pisma ręcznego i możliwości identyfikacyjnych takiego grafizmu w wykrywaniu sprawców przestępstw na podstawie materiału badawczego pochodzącego od osób chorych na cukrzycę typu 1 i cukrzycę typu 2, uporządkowanych według określonych grup badawczych, w tym grup przed i po podaniu leków przeciwcukrzycowych (insuliny i leków doustnych).

Problemem naukowym rozprawy jest określenie wpływu cukrzycy i leków przeciwcukrzycowych (insuliny i leków doustnych) na strukturę graficzną pisma ręcznego, a tym samym udzielenie odpowiedzi na pytanie jakie cechy pisma ulegają zmianie u osób chorych na cukrzycę lub u osób, które przyjmują leki na cukrzycę.

Hipotezą rozprawy doktorskiej mgr Marleny Stępniańskiej jest konstatacja: Nie da się kategorycznie stwierdzić na podstawie tylko rękopisu, że jego wykonawca cierpi na cukrzycę a uprawnione w tym przypadku są jedynie wnioski prawdopodobne i należy je formułować z ostrożnością.

Doktorantka w sposób właściwy sformułowała pytania badawcze, udzielając odpowiedzi na wszystkie w oparciu o wyniki przeprowadzonych badań.

Cel i zakres rozprawy, problem naukowy i hipoteza rozprawy zostały prawidłowo określone. Cel i zakres rozprawy zostały zrealizowane, hipoteza zweryfikowana a problem naukowy został rozwiązany w niniejszej rozprawie.

W recenzowanej rozprawie doktorskiej można zaobserwować pewien niedosyt z punktu widzenia opisu metodologii badań. W pierwszej kolejności należałoby zapytać w jakich latach mgr Marlena Stępniańska wykonywała swoje badania? Ponadto w ostatnim akapicie

na s. 11 rozprawy Doktorantka wskazuje, że cyt. „Zebrany przez autorkę pracy materiał badawczy pochodził głównie od pacjentów: oddziałów Diabetologii Szpitala Uniwersyteckiego w Krakowie, Szpitala Specjalistycznego im. Dietla w Krakowie i Szpitala w Olkuszu” a na s. 163 w drugim akapicie od dołu mgr Marlena Stępniaak napisała cyt., „próbki zostały pobrane między innymi: w Szpitalu Specjalistycznym im. Dietla w Krakowie na oddziale diabetologii, w Szpitalu w Olkuszu oraz w Szpitalu Uniwersyteckim w Krakowie”. Stwierdzenia, „głównie” i „między innymi” wydają się niewystarczające i nieprecyzyjne. W związku z tym można poprosić Doktorantkę o pełny wykaz miejsc przeprowadzania badań oraz precyzji w ich nazewnictwie. W ostatnim akapicie na s. 162 rozprawy mgr Marlena Stępniaak wskazuje, że cyt. „Wiek badanych dotyczył probantów – w przedziale wiekowym stabilizacji pisma, od 30-60 lat, rzadziej ponad 60 lat, szczególnie w przypadku cukrzycy II” – co konkretnie oznaczają słowa „rzadziej” i „szczególnie”. Należałoby spodziewać się, że obrona rozprawy doktorskiej będzie dobrą okazją do precyzyjnego przedstawienia powyższych zagadnień metodologicznych.

W pierwszym rozdziale mgr Marlena Stępniaak charakteryzuje kryminalistyczne badania pisma ręcznego z uwzględnieniem problematyki patologii pisma. Zasadniczo Doktorantka wskazuje na podstawę tych badań, ich cel, cechy wyróżniające konkretny grafizm pisma spośród wielu innych, powiązanie pisma z określonymi funkcjami mózgu a także charakterystykę deformacji pisma o chorobowym podłożu. Prawidłowo opisuje proces personalizacji i fluktuacji pisma ręcznego jak również wyjaśnia zjawisko indywidualności pisma ręcznego na kolejnych etapach życia ludzkiego. W sposób interesujący przedstawia problematykę badań empirycznych z różnych dziedzin nauki dotyczących różnych aspektów procesu pisania i jego efektów. Pozytywnie należy ocenić prezentację wpływu zaburzeń psychofizycznych na obraz pisma. Mgr Marlena Stępniaak we właściwy sposób analizuje poglądy doktryny dotyczące podziału dychotomicznego na czynniki endogeniczne (wewnętrzne) i czynniki egzogeniczne (zewnętrzne), słusznie podkreślając i argumentując, że znajomość tych czynników ma duży wpływ w ekspertyzie pismoznawczej na możliwość opiniowania kategorycznego lub tylko prawdopodobnego. Na uwagę zasługuje udana próba mgr Marleny Stępniaak, definicji pisma patologicznego i opinia wpływu choroby (w tym cukrzycy na pismo ręczne). W niniejszym rozdziale Doktorantka w sposób przemyślany przedstawia padaczkę, zaburzenia neurologiczne, wpływ alkoholu, odurzenie narkotykami, , arteriosklerozę mózgu, choroby o zbadanym wpływie na deformację pisma, przyczyny pozapatologiczne, choroby serca, stany reumatyczne, stany zapalne kończyn górnych, cukrzycę, meteoropatię, nerwice i psychopatie, chorobę Alzheimera, stwardnienie rozsiane,

osłabienie wzroku, ociemnienie, osłabienie słuchu, głuchotę, choroby neurologiczne, miażdżycę, uszkodzenie struktur mózgowych, dysgrafię (agrafię), guza mózgu, choroby weneryczne, lęk, ciężkie uszkodzenie ciała, afazję, choroby psychiczne i ich odzwierciedlenia w piśmie ręcznym. Mgr Marlena Stępniaak prawidłowo prezentuje problematykę identyfikacji pisma zniekształconego objawami neurologicznymi identyfikacji pisma zniekształconego objawami neurologicznymi, identyfikacji pisma osób w stanie terminalnym; identyfikacji wykonawcy testamentu, cech szczególnych pisma po wypadkach, wpływu stanów wywołujących silną emocjonalność, czynników pomagających w identyfikacji pisma, pisma okresu późnej dorosłości, stadium choroby w relacji do pisma.

Drugi rozdział zasadnie mgr Marlena Stępniaak poświęca cukrzycy jako jednostce chorobowej w aspekcie medycznym. We właściwy sposób charakteryzuje cukrzycę z punktu widzenia rysu historycznego, definicji cukrzycy, jej rozpoznania, przyczyn, patogenezę i w konsekwencji ilustrując swoją prezentację czytelnymi rycinami i tabelami. W interesujący sposób przedstawia trzustkę i jej rolę w organizmie oraz charakterystykę insuliny. Na pozytywną uwagę zasługuje przedstawienie danych NFZ osób chorych na cukrzycę w Polsce zaznaczając, że cukrzyca, obok groźnych konsekwencji i powikłań, jest sporym obciążeniem finansowym dla pacjentów i budżetu Narodowego Funduszu Zdrowia. W dalszej części niniejszego rozdziału Doktorantka szeroko analizuje objawy cukrzycy, jej mechanizm, przyczyny występowania, rodzaje – typy cukrzycy: cukrzycę typu 1, cukrzycę typu 2, cukrzycę typu MODY, cukrzycę typu LADA, cukrzycę ciążową. Mgr Marlena Stępniaak trafnie i wieloaspektowo przedstawia powikłania w cukrzycy dzieląc je na powikłania ostre (wczesne) oraz powikłania przewlekłe (późne). Ważne miejsce w rozprawie doktorskiej mgr Marleny Stępniaak zajmuje tematyka leczenia cukrzycy i wpływ leków przeciwcukrzycowych na organizm. Doktorantka analizuje rodzaje insulin, relacje między cukrzycą a nauką zatrudnieniem i pracą, wpływ cukrzycy na motorykę.

Cukrzycę z punktu widzenia prawnego charakteryzuje Doktorantka w rozdziale trzecim recenzowanej rozprawy doktorskiej. Przedmiotowa charakterystyka obejmuje najważniejsze regulacje prawne dotyczące cukrzycy, cukrzycę jako problem orzeczniczy dla lekarza medycyny pracy, świadczenia pieniężne (rentowe) z ZUS dla osób chorych na cukrzycę, relację między cukrzycą a poczytalnością.

Przedmiotem czwartego rozdziału rozprawy doktorskiej mgr Marleny Stępniaak jest ekspertyza pismoznawcza jako środek dowodowy. Słusznie Doktorantka podkreśla i argumentuje znaczenie w ekspertyzie pisma wiedzy na temat patologii pisma i problematykę wartości dowodowej ekspertyzy pismoznawczej. We właściwy sposób przedstawia znaczenie

pojęć: ekspertyza, wiadomości specjalne, ekspertyza pismoznawcza, badania (eksperyckie) z zakresu patologii pisma, powołując się na poglądy doktryny i orzecznictwa oraz prawidłowo prezentuje ekspertyzę pismoznawczą z punktu widzenia dowodowego. Trafnie mgr Marlena Stępniaak zwraca uwagę na problemy metodologiczne związane z opisem wpływu poszczególnych zaburzeń na obraz pisma w ekspertyzie pismoznawczej oraz w toku postępowania jurysdykcyjnego. Zasadnicie Doktorantka wskazuje na występujących w literaturze wiele opisów badań na temat wpływu określonych zaburzeń somatycznych na obraz pisma oraz etapów tego rodzaju badań.

Rozdział piąty przedmiotowej rozprawy doktorskiej przedstawia charakterystykę materiału badawczego mgr Marleny Stępniaak. Doktorantka przedstawia co rozumie pod pojęciem zmiennych i ich zastosowania w prowadzonych badaniach. Wskazuje, że zmienną zależną był grafizm osoby z cukrzycą. Zwraca uwagę na problem zmiennych zakłócających. Mgr Marlena Stępniaak na potrzeby przeprowadzonych badań do katalogu głównych zmiennych niezależnych zaliczyła strukturę pisma, formę znaków oraz ciągłość. W strukturze pisma wskazała na długość liter, nachylenie pisma, szerokość pisma i wysokość. Do formy znaków wskazała modelunek owali „a” (inicjowanie), modelunek owali „a” (zakończenie), modelunek owali „a” (otwarcie pisma), modelunek owali „o” (inicjowanie), modelunek owali „o” (zakończenie), modelunek owali „a” (otwarcie pisma), modelunek poligramm (osobno dla liter m, n), modelunek trzonów nadlinijnych (b, d, h, k), modelunek trzonów podlinijnych (g) – kształt nóżki. Natomiast do ciągłości Doktorantka wskazała impuls. Zmienne niezależne uboczne były w badaniach mgr Marleny Stępniaak wskazane przez wiek piszącego, szybkość kreślenia, zawód piszącego, wzorzec graficzny, wpływ materiałów pisarskich. W dalszej części przedmiotowego rozdziału Doktorantka prawidłowo dokonała operacjonalizacji zmiennych, wskazała pytania badawcze i opis próbek pisma pochodzących od osób chorych oraz od pobranych w celach porównawczych osób zdrowych. Słusznie mgr Marlena Stępniaak zwróciła uwagę na pozycję piszącą badanych, spontaniczne tworzenie tekstu (listy do rodziny), nielimitowany czas pisania dla wszystkich probantów celem zapobieżenia zmiennym zakłócającym, stwierdzenie, że wszyscy probanci byli leczeni na cukrzycę oraz przyjmowali leki przeciwcukrzycowe insulinę oraz leki doustne, płeć badanych i ich wykształcenie. Doktorantka w celu przeprowadzenia badań w sposób prawidłowy posłużyła się metodą badawczą procedura ex post facto. Na pozytywną ocenę rozprawy doktorskiej mgr Marleny Stępniaak zasługuje szczegółowe przedstawienie przebiegu swoich badań ze wskazaniem na kolejne ich etapy.

Prezentację i opis wyników badań Doktorantka przedstawiła w rozdziale szóstym swojej rozprawy doktorskiej. Zasadne także z punktu widzenia strukturalnego recenzowanej rozprawy jest wskazanie mgr Marleny Stępnia, że przebadła ogółem 235 probantów, chorych na cukrzycę (typu pierwszego i drugiego) oraz osób zdrowych (materiał porównawczy) a szczegółowe obliczenia części badawczej zostały umieszczone w Aneksie w załączniku nr 3 stanowiącym część niniejszej rozprawy. Doktorantka rzeczowo i spójnie prezentuje wyniki badań w formie tabelarycznej i w sposób przejrzysty zestawia opis wyników tych badań .

Dyskusji wyników mgr Marlena Stępnia poświęciła rozdział 7 recenzowanej rozprawy doktorskiej. Doktorantka trafnie podkreśliła ważną rolę kryminalistyki w wykrywaniu sprawców przestępstw związanych z pismem ręcznym. Mgr Marlena Stępnia odwołuje się do pytań badawczych postawionych na wstępie rozprawy i spójnie przedstawia odpowiedzi na te pytania powołując się na wyniki swoich badań. Z uznaniem należy odnieść się do mgr Marleny Stępnia komentującej i podsumowującej wyniki przeprowadzonych badań. Trafnie Doktorantka wskazała na możliwość zastosowania wyników swoich badań w kontekście prawnych regulacji dotyczących przesłanek nieważności czynności prawnej wynikających z art. 82 kodeksu cywilnego, w kryminalistyce w kontekście pogłębienia wiedzy z zakresu struktury graficznej pisma, uzależnionej stanem fizjologicznym człowieka, jaką jest choroba oraz w stwierdzeniu, że pismo osób chorych na cukrzycę może być przedmiotem badań identyfikacyjnych, w tym mieć duże znaczenie w identyfikacji grupowej w pismoznawstwie.

W zakończeniu trafnie Doktorantka odwołuje się do przedmiotu swoich badań jakim jest pismo patologiczne związane z chorobą lub zaburzeniami wynikającymi z fizjologii organizmu i ich znaczeniu w procesie wykrywym sprawców przestępstw. Należy podzielić stanowisko mgr Marlena Stępnia, że nie da się zatem kategorycznie stwierdzić na podstawie tylko rękopisu, że jego wykonawca cierpi na cukrzycę a uprawnione w tym przypadku są jedynie wnioski prawdopodobne i należy je formułować z ostrożnością. Doktorantka słusznie podniosła, że najbardziej znaczące dla wyników niniejszej pracy okazało się inicjowanie lewostronne oraz, że omówiony w dysertacji obraz kliniczny cukrzycy pozwala zrozumieć istotę poszczególnych zaburzeń organizmu, mogących mieć wpływ na motorykę a w konsekwencji wpływ na obraz pisma danej osoby.

Rozprawa obejmuje spis treści, wstęp, siedem rozdziałów, zakończenie, bibliografię, wykaz rycin, wykaz tabel oraz aneksy składające się z trzech załączników: zestawienia zbiorcze próbek, próbek pisma osób z cukrzycą i badań. Załącznik nr 1 pt. „Zestawienie

zbiorcze próbek” obejmuje zestawienie zbiorcze próbek osób chorych z cukrzycą typu I przed insuliną (20 osób), osób chorych z cukrzycą typu I po insulinie (19 osób); zestawienie zbiorcze próbek osób chorych z cukrzycą typu II przed insuliną (40 osób), osób chorych z cukrzycą typu II po insulinie (40 osób); zestawienie zbiorcze próbek osób chorych z cukrzycą typu I przed lekami doustnymi (38 osób), osób chorych z cukrzycą typu I po lekach doustnych (38 osób); zestawienie zbiorcze próbek osób zdrowych (40 osób). Załącznik nr 2 pt. „Próbki pisma osób z cukrzycą” obejmuje próbki pisma w postaci krótkiego listu (kilku zdań) np. do rodziny obejmuje próbki pisma osób chorych z cukrzycą typu I przed insuliną (18 osób), próbki pisma osób chorych z cukrzycą typu I po insulinie (17 osób); próbki pisma osób chorych z cukrzycą typu II przed lekami doustnymi (38 osób); próbki pisma osób chorych z cukrzycą typu II po lekach doustnych (38 osób); próbki pisma osób chorych z cukrzycą typu II przed insuliną (39 osób); próbki pisma osób chorych z cukrzycą typu II po insulinie (40 osób); próbki pisma grupy kontrolnej osób zdrowych (40 osób). Załącznik nr 3 pt. „Badania” strukturalnie obejmuje wskazanie poszczególnych grup badanych według trzech podpunktów: badań, wyników badań i katalogu cech pisma osób z: cukrzycą typu II przed insuliną; cukrzycą typu II po insulinie; cukrzycą typu II przed i po insulinie; cukrzycą typu I przed insuliną; cukrzycą typu I po insulinie; cukrzycą typu I przed i po insulinie; cukrzycą typu II przed lekami doustnymi; cukrzycą typu II po lekach doustnych; cukrzycą typu II przed i po lekach doustnych oraz podsumowania wyników według katalogu cech pisma osób z cukrzycą: cukrzycą typu II przed insuliną; cukrzycą typu II po insulinie; cukrzycą typu II po podaniu insuliny (wpływ insuliny na pismo osób z cukrzycą typu I; cukrzycą typu II przed lekami doustnymi; cukrzycą typu II po lekach doustnych; cukrzycą typu II po podaniu leków doustnych (wpływ leków doustnych na pismo osób z cukrzycą typu II). Mgr Marlena Stępnik w prawidłowy sposób powołuje literaturę krajową i zagraniczną w treści rozprawy oraz w przypisach. Na pozytywną ocenę zasługuje graficzne przedstawienie podejmowanej problematyki w tabelach i na rycinach. Układ strukturalny rozprawy jest przejrzysty. Spis treści jest odzwierciedlony w jej treści.

Przypisy i literatura są wykonane zasadniczo starannie także w zakresie powoływania źródeł internetowych. Zasadniczo, ponieważ zauważyć należy pewną niekonsekwencję w powoływaniu dostępu do stron internetowych, np. większości powołań jest skrót: np. 18.02.2020 a w pozycji nr (s. 211-222); 189, 190 np. 12 września 2021 (s. 224). Między pozycjami literatury 151 a 152 w Bibliografii jest D (s. 222). W przypisie 327 OSNK W powinno być bez spacji przed „W”(s. 142). Należy także uaktualnić ogłoszone teksty jednolite aktów prawnych powołanych w rozprawie a w szczególności w wykazie aktów

prawnych wymienionych na s. 123-125. Rozprawa nie zawiera wykazu orzecznictwa sądów powszechnych i naczelnego Sądu Administracyjnego mimo, że Doktorantka powołuje niniejsze orzecznictwo w przypisach, np. przypisy 327, 328, 329 (s. 142), przypis 361 (s. 150). Przypis 337 nie zawiera pełnego opisu orzeczenia OSP 1968, nr 12, poz. 147 (s. 144). Brakuje 13 i 14 listu s. 248 oraz 37 listu, s. 287. Należy się spodziewać, że na etapie opublikowania niniejszej rozprawy doktorskiej powyższe kwestie zostaną strukturalnie uporządkowane.

Z uznaniem należy zwrócić uwagę na interdyscyplinarny charakter rozprawy doktorskiej, który stanowi połączenie wiedzy z zakresu kryminalistyki i medycyny. Niniejszy charakter dysertacji jest konsekwencją zainteresowań także medycznych Doktorantki. W związku z powyższym czy możliwe byłoby podczas publicznej obrony poprosić mgr Marleny Stępniać o szerszą prezentację przedmiotowych własnych zainteresowań medycznych.

Mając na uwadze powyższe okoliczności stwierdzam, że przedłożona do recenzji rozprawa doktorska mgr Marleny Stępniać pt. „Wpływ cukrzycy i leków przeciwcukrzycowych na strukturę graficzną pisma” spełnia kryteria wskazane w art. 13 ust. 1 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz tytule w zakresie sztuki (t.j. Dz. U. z 2017 r., poz. 1789) w zw. z art. 179 ust. 1 ustawy z dnia 3 lipca 2018 r. Przepisy wprowadzające ustawę Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2018 r., poz. 1669 z późn. zm.). Zatem wnoszę o przyjęcie rozprawy doktorskiej mgr Marleny Stępniać i dopuszczenie jej do publicznej obrony.

